

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

Everyday Life and Social Representation of Psychoanalysis in Media

Meltem NARTER^(*)

Özet

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de psikanalize dair sağduyu bilgisi ve bilimsel bilgi formlarının karşı karşıya kalmaları sonucu meydana gelen sosyal temsiller olgusunu incelemektir. Bu çalışmada varılmak istenen nokta, psikanaliz bilgisinin hangi bilgi formuna dönüştüğü veya eklemlendiğini ortaya koymaktır. Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, insanların ilgisini çeken temel konulardan biri insan ruh sağlığıdır. Ruh sağlığı hakkında psikiyatri ve klinik psikoloji bilimsel bilgiler üretir. Psikiyatri ve klinik psikoloji, ruhsal sağlığı tanımlar, ruhsal rahatsızlıkların ölçütlerini belirler ve tedavi yolları üretir. Psikiyatri ve klinik psikoloji alanlarının en önemli ve itibar gören kuramlarından biri psikanalizdir. Psikanaliz, ruh sağlığı ile ilgili önemli açıklamalar yapar ve bir tedavi yöntemi önerir. Bu çalışma, Türkiye’de psikanalize dair bilgini hangi biçimde kullanıldığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Psikanaliz, Sosyal Temsiller, Medya ve Psikanaliz, Karikatür

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2017;
sayı: 5,
357-387

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş Tarihi: 16.10.2017 Kabul Tarihi:27.10.2017

(*) Yrd.Doç.Dr., Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü.

Abstract

The purpose of this research is to analyze the social representation phenomenon, resulting from the confrontation between common sense on psychoanalysis and scientific information forms in Turkey. The desired conclusion of this research is to reveal the information form that psychoanalysis transforms into or is articulated on. In Turkey, as throughout the world, one of the most attractive topics for the public is mental health. Psychiatry and clinical psychology produce scientific information on the mental health. Psychiatry and clinical psychology defines mental health, determines the criteria of mental disorders and produces therapeutic approaches. One of the most important and respected theories of psychiatry and clinical psychology is psychoanalysis. Psychoanalysis develops significant explanations on the mental health and suggests a therapy method. This research is conducted to reveal the form in which the information on psychoanalysis is used in Turkey.

Keywords: *Psychoanalysis, Social Representations, Media and Psychoanalysis, Cartoon*

Giriş

Günümüz koşullarında bireyler, yaşamlarını sürdürmek için en çok bilgiye ve bilgi kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Yaşam, insanın ürettikleri ve doğanın ona öğrettikleriyle şekillenmektedir. Tarih içinde insanın doğaya ve kendine hâkim olma arzusu, bilme ihtiyacını körüklemiş ve zamanla “bilgili” bireyler olma gereğini doğurmuştur. Türkçede, “bilgi sahibi olmak” ya da “bilmek” birçok farklı anlamda kullanılır. Anlamak, öğrenmek, yeterli olmak, herhangi bir işi kolaylıkla yapabiliyor olmak, bir şeyi diğerinden ayırt edebiliyor olmak, malumat sahibi olmak, haberdar olmak, bir soruya doğru yanıt vermek, bunların hepsi bizim için bilgili olmak anlamındadır.

Yaşamı kavramak ve onunla baş etmek için bilgiye olan ihtiyaç kaçınılmazdır. Peki, ama bilgi nedir? Nereden edinilir? Bu kadar yaşamsal olan bu olgunun doğru ya da yanlış olduğu nasıl anlaşılır? Doğrusu ya da

yanlışı var mıdır? Kimler bilgi almak için uygundur? Bilgi sahibi herkes bilgisini paylaşabilecek yeterliliğe sahip midir? Bu soruları çoğaltmak mümkündür, ama çoğaldıkça anlamsızlaşacak ve kafa karıştıracaktır. Bilgi dışarıda kendi halinde var olan doğal bir süreç değildir. Daha çok dışarıda olan hakkında edinilen izlenimdir. Bilgi, insanlığın birikimlerinin bir sonucudur.

Sosyal olarak var olan, düşünme dünyasında ortaya çıktığı ve yaşandığı kabul edilen sosyal temsil olgusu, Türkiye’de gündelik anlatımların içine girmiştir.¹ Sosyal temsiller, sosyal bilginin içinde yer alır.² Sosyal bilgi, toplum tarafından paylaşılan ortak kanaatler çerçevesinde açıklanır. Bu anlamda kullanılan sosyal bilgi, iletişimde ve eylemde kendini gösteren bir olgudur. Sosyal bilginin bu biçimde tanımlanması, bizi bilginin evrenselliği kararından uzaklaştırarak, kültüre ve zamana özgü bir bilgi oluşumunu önemsememizi teklif etmektedir.³ Sosyal temsiller; hem bir sosyal bilgi kuramı, hem de toplumun söyleminin oluşturduğu ana başlıklar etrafında temellenen olguları açıklamayı sağlayan bir kuram olarak alınmalıdır.

Sosyal Temsiller ve Toplum

Moscovici, sosyal temsillerin birtakım bireysel süreçlerden meydana gelmesinin yeterli olmadığını vurgulamaya çalışmıştır. Moscovici yaptığı araştırmaların sonucunda elde ettiği sosyal temsillerin hiçbirinin, bilişsel bir olgu olarak zihinde tasarlanmadığını ve baskın psikoloji anlayışlarına

1 Meltem Narter, “The Change in the Daily Knowledge of Madness in Turkey”. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 36 (4), 2006, pp. 347–464.

2 Ivana Marková, I., *Dialogicality and social representations the dynamics of mind*. Cambridge: Cambridge University Press 2003).

3 Serge Moscovici, Ivana Marková, I. Presenting Social Representations: A Conversation. *Culture & Psychology*, 1998, 4(3), 371–410.

Meltem NARTER

alternatif olabilecek bir içeriğe sahip olduğunu iddia eder.⁴ Burada kastedilen bireysel bilişsel süreçlerin, sosyal temsillerin oluşumunda ve yayılımında tek etken olmadığıdır. Çünkü sosyal temsiller ya da bilgi birikimleri, toplumun üyeleri tarafından kolektif bir biçimde paylaşılmaktadır.⁵

Sosyal temsiller kuramının temel sorunsalı, insanların sosyal bilgiyi nasıl ürettiği ve bu bilgiyi gündelik yaşam içinde nasıl kullandığıdır. Bu nedenle, sosyal temsillerin toplumun gündelik bilgisi içinde var olup olmadığını tespit etmek, sosyal temsiller araştırmalarının temelini oluşturmamalıdır, çünkü temel sorun sosyal bilginin ne olduğu ve nasıl paylaşıldığıdır. Bilginin paylaşıyor olması, toplumsal düzeyde ortak kararlar alınmasının temel çekirdeğini oluşturmaktadır. Paylaşılan bilgi, ortak kullanım alanında yani bireyler arasında gündelik yaşamın devamını sağlayan konuşmalarda, dilde somutlaşan sosyal temsillerdir. Sosyal temsiller kimi zaman iletişimin güzergâhı olarak kimi zaman da gündelik eylemlere anlam kazandıran birer unsur olarak görev yaparlar.⁶ Dolayısıyla, sosyal temsillerin soluk aldığı yerler, bireyin kendine ait olan, yaşamı anlamlandırmada kullandığı, bireysellikten uzaklaşan, bireylerin eylemleri sayesinde gerçekleşen, sürekli bir değişim ve dönüşüm yaşayan, yeniliklerle şekil ve anlam değiştiren, paylaşılan bilgi alanlarıdır.

---

4 Serge Moscovici, S., “The myth of lonely paradigm: a rejoinder”. *Social Research*, 51, 1984, (4), ss.939–968.

5 L.Krues, S.Schwarz, “Who pays the bill? the language of social representations”. Cranach Von, Doise, and Mugny, (eds). *Social Representations and the Social Bases of Knowledge*. Bern: Huber, 1992, ss.23-29.

6 Serge Moscovici, *Social representations explorations in social psychology*, (New York: New York University Press 2001)

Türkiye’de Sosyal Temsiller

Türkiye’de sosyal temsiller ile ilgili yapılan araştırmalar, sosyal temsillerin bu toplumda da etkili olduğunu göstermektedir. Deliliğin Sosyal Temsilleri⁷ başlıklı çalışmamızda delilikle ilgili geçmişten günümüze aktarılmış bilgilerin günümüzün modern tıp bilgisi ile harmanlanarak kullanıldığı ortaya koyulmuştur. Öner ve Yılmaz⁸, çocuk eğitiminde ebeveynler için geçerli olan ortak sosyal temsilleri ya da inançları bulmak amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Sonuç olarak, Türk ebeveynlerinin çocuk eğitimi ve kişilik gelişimine önem vermeye başladıkları ve demokratik aile tipine ulaşma çabası içinde oldukları bulunmuştur. Bu çaba araştırmacılar tarafından olumlu olarak yorumlanmış ve sosyal temsillere gönderme yapılmıştır. Bir diğer çalışma da Türkiye’deki adalet ve hukuk sisteminin sosyal temsilleriyle ilgilidir. Aktaş, Cirhinlioğlu ve Öner⁹ tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Türkiye’deki adalet olgusuyla ilgili olumsuz bir nitelimenin olduğu ifade edilmiştir. Cesur’un¹⁰ depremin nedensel atıflarıyla ilgili olarak gerçekleştirdiği çalışmasında, insanların depremin nedeni ile ilgili açıklamalarında sağduyusal bilgileri, depremin nasıl olduğu ile ilgili açıklamalarında ise, tamamen bilim kökenli bilgileri kullandıkları ifade edilmektedir. Yine Pakler,¹¹ modernliğin ve laikliğin sosyal temsillerine

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2017;
sayı: 5,
357-387

7 Meltem Narter, “Deliliğin sosyal temsilleri”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2003, 3, (7), 23–71.

8 B.Öner, S.Yılmaz, “Anne baba gözüyle “çocuk eğitimi” bir sosyal temsil ön çalışması”. *Kriz dergisi*, 2001, 9 (1):39–46.

9 V. Aktaş, F.Cirhinlioğlu, B.Öner, B., Türk Örnekleminde Avukat olan ve olmayanların adalete ve Türkiye’deki hukuk sistemine ilişkin sosyal temsilleri, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2004, 21, (2):61–80.

10 Sevim Cesur. Depremin nedensel atıfları. İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, 2002, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

11 Oya Pakler, *Günlük Düşünce Modernlik, Din ve Laiklik*. (Ankara: Vadi Yayınları 2005)

Meltem NARTER

dair yaptığı çalışmada, kavramlar ne kadar belli bir bilgi biçimine ait olurlarsa olsunlar, bu kavramlara dair açıklamaların iki bilgi biçimini de içerebildiğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla da, üretilen ve kullanılan sosyal bilginin, hem sağduyusal bilgiyi, hem de bilimsel bilgiyi içerdiğini ve onlardan kaynak aldığını söylemek yerinde olacaktır.

Bu iki bilgi biçiminin birbirlerini yok saymadan bir arada gitmeleri, Türkiye’de gerçekleşen hızlı bilgi dönüşümünü yansıtmaktadır. Bu bilgi dönüşümü de; sağduyusal bilginin üzerine, bilimsel bilginin, sosyal bilgiyi yeniden yapılandırması üzerine kuruludur. Türkiye’de popüler bilim temelli bir yapılanmanın etkili olabileceği söylenebilir. Bireysel bilgi anlamında da; -medyanın ve popüler bilim adamlarının sayesinde- sosyal temsiller etkili olmaktadır. Türkiye’de, Cumhuriyet’in gelişyle birlikte, toplumsal olaylar, belli bir sistem ve düzen çerçevesinde işletilmek istenmiştir. Bu sistem ve düzen bilimsel bilginin önerileri doğrultusundadır. Bu açıdan bakıldığında ve günümüzün iletişim araçları ve olanakları ele alınacak olduğunda; toplumu oluşturan kişilere aktarılan bilgi, kişilerin hâlihazırda var olan bilgisi ile karşı karşıya kaldığında, ortaya çıkacak bilginin bilimsel içeriğe yakın olacağı kaçınılmaz gibi görünmektedir. Türkiye’de bilimsel içerikli bilgi, gündelik yaşam içinde yer almaktadır. Toplumda bilimsel bilginin inanılır olduğu tartışılmazdır, bununla birlikte Türkiye’nin geleneksel inançlarına bağlılığı da tartışılmazdır. Türkiye’nin toplumsal yapısı, siyasi geleneği ve bunlara bağlı gelişen söylemi, sosyal temsiller ile ilgili araştırma yapmayı desteklemektedir. Özellikle, son dönemlerde medyanın toplum üzerindeki etkisi, iletişim araçlarının artması ve etkin bir biçimde kullanılması sosyal temsillerle ilgili merakı arttırmaktadır.

Psikanalizin Sosyal Temsilleri

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de, insanların ilgisini çeken temel konulardan biri insan ruh sağlığıdır. Psikiyatri ve klinik psikoloji ruh sağlığı hakkında bilimsel bilgiler üretir. Psikiyatri ve klinik psikoloji,

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

ruhsal sağlığı tanımlar, ruhsal rahatsızlıkların ölçütlerini belirler ve tedavi yolları üretir. Psikiyatri ve klinik psikoloji alanlarının en önemli ve itibar gören kuramlarından biri psikanalizdir. Psikanaliz, ruh sağlığıyla ilgili önemli açıklamalar yapar ve bir tedavi yöntemi önerir. Türkiye’de uzun yıllardır Psikanaliz kuramsal olarak bilinmekte ancak kullanılmamaktadır. Psikanalizle ilgili çeviri kitaplara 1930’lu yıllarda rastlanmaktadır. İlerleyen yıllarla birlikte çevirilerin yerini niteliği çeşitlenen özgün eserler almıştır.¹² Bugün ise psikanaliz ile ilgili eserleri saymak neredeyse mümkün değildir. Bunun yanısıra psikanaliz, akademik ve profesyonel alanda da, Türkiye’de önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Parman¹³, İstanbul Psikanaliz Derneği’nin tarihçesini kaleme aldığı yazısında, psikanalizin Türkiye’de her zaman ilgi gördüğünü, hiçbir zaman yasak konusu olmadığını, geleneksel çevreler tarafından da hoşgörüyle karşılandığını belirtmiştir. Tüm bu gelişmeler, psikanalizin gündelik yaşama ne şekilde yansıdığını öğrenme merakını arttırmaktadır. Psikanaliz bilgisinin ve psikanalitik açıklamaların, gündelik dilde kendine sıkça yer buluşu, sosyal bilginin içeriğinde yaşattığı değişim, sosyal temsiller kuramıyla belirlenebilir. Sosyal temsiller kavramının ilk dile getirildiği çalışma da Moscovici’nin “Psikanaliz: İmajı ve Kitle (La psychanalyse: son image et son public) isimli çalışmasıdır.¹⁴

Bu çalışmada amaç psikanalize ait bilginin gündelik dilde nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymaktır. Bu temel amacın yanında sosyal temsillerin oluşum sürecinde etkin olan yazılı basın psikanalize ait bilgiyi nasıl kullandığı ve aktardığı ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Yazılı basının

12 Tevfika Tunaboşlu-İkiz, “Türkiye’de Psikanaliz ile İlgili Basılı Yayınlar”, *Cogito, Yüzyılın Psikanalizi*, Sayı: 9, Güz, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 1996).

13 Talat Parman, T. Sunuş, *Psikanaliz Yazıları 14 (İlkbahar):5-10*, (İstanbul: Bağlam Yayınları 2007).

14 Serge Moscovici, *La psychanalyse son image et son public*. (Presses Universitaire de France 1976).

Meltem NARTER

toplum üzerindeki etkin rolü bireyler üzerinde de kendini göstermektedir. Yazılı basın günümüz koşullarında bireylerin en çok bilgi edindiği kaynaklardan biridir. Bu bilgi kaynağının, psikanaliz özelinde bireyler ve dolayısıyla toplum üzerinde yarattığı değişim önemlidir. Bu değişimin göstergesi olarak değerlendireceğimiz süreç de, sosyal temsiller sürecidir. Bu nedenle, çalışmanın bir diğer amacı da psikanalizin sağduyu düşüncesi ve bilgisinde edindiği yeri ortaya koymaktır. Psikanalize ait bilginin sağduyuda edindiği yer; toplumun ve bireylerinin ruh sağlığına yaklaşımını ve bu konudaki donanımını da ortaya koyacaktır.

Yöntem

Çalışmada veriler dört farklı alanda toplanmıştır. Bu alanlar gazete taramaları, karikatür taramaları, anket uygulamaları ve odak grup çalışmalarıdır. Gazete taramalarında; 1980–2005 yılları arasında yayınlanan yedi ayrı gazete incelenmiştir. Tarama yapılan gazeteler, Cumhuriyet, Sabah, Hürriyet, Milliyet, Türkiye, Yeni Şafak ve Zaman gazeteleridir. Bu yedi gazetenin seçilmesinin nedeni siyasi eğilimleri, yayın yılları ve tirajlarıdır. Toplam 38548 adet gazete taranmıştır. 36737 gazete analize alınmıştır. Gazete taramalarından elde edilen 698 yazı, sekiz ayrı biçimde değerlendirilmiştir. Sırasıyla, gazetelerin yönelimine göre yazıların dağılımı, yıllara göre yazıların dağılımı, yazılarda psikanalizin olumlu, yansız, olumsuz ve yanlış biçimde nasıl aktarıldığının dağılımı, gazetelerin yönelimine göre yazılarda psikanalizin olumlu, yansız, olumsuz ve yanlış biçimde nasıl aktarıldığının dağılımı, yazıların içeriğini belirlemek amacıyla yapılan dört ana kategorinin (psikanalitik kavramların kullanıldığı ama kavramların içeriklerinin açıklanmadığı yazılar; psikanalitik kavramların kullanıldığı ve içeriklerinin de psikanalitik olarak açıklandığı yazılar; psikanalitik kavramların siyasi göndermeler için kullanıldığı yazılar; psikanalitik kavramların entelektüel anlamda kullanıldığı yazılar) yer aldığı dağılım, psikanalitik kavramların yazılara göre dağılımı, yazı türüne göre dağılım

ve yazıları kaleme alan kişilerin uzmanlık durumlarına göre dağılımlarına bakılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilmiştir. Bu sekiz ayrı dağılımdan elde edilen veriler, bulgular bölümünde aktarılacaktır.

Karikatür taramalarında; tirajları ve yayınlandığı yıllara göre Gırgır, Leman ve Penguen dergileri incelenmiştir. Toplam 1120 adet karikatür dergisi taranmıştır. Elde edilen veriler psikanalitik kavramlara göre sınıflandırılmıştır.

Anket uygulamasında, araştırmacı tarafından, psikanalize dair bilginin sorgulanması amacıyla bir anket geliştirilmiştir. Bu anket üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde sosyo-demografik bilgiler içeren sorular bulunmaktadır. Bu sorular; yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, iş, gelir seviyesi ile ilgili sorulardır. Anketin ikinci bölümünde kitle iletişim araçlarından yararlanma ve bunun sıklığı ile ilgili sorular bulunmaktadır. Son bölümünde ise, psikanalize yönelik bilgi, tutum ve düşünce içeren sorular bulunmaktadır. Anket uygulamasına 20–60 yaş arasında, en az lise mezunu 1260 kişi katılmıştır. Anketten elde edilen veriler istatistikî olarak değerlendirilmiştir.

Odak grup çalışmalarında; bir toplantı yöneticisi önderliğinde, benzer özelliklere sahip, altı ila on kişilik bir katılımcı grubuyla, önceden hazırlanan görüşme formatı içerisinde, psikanaliz konusu tartışılmıştır. Çalışmada sekiz ayrı odak grup oluşturulmuştur. Katılımcıların yaşları 19–56 arasında değişmektedir. Elde edilen veriler söylem analizi ile değerlendirilmiştir.

Bulgular

Gazete taramalarından elde edilen bulgular

Yıllar içerisindeki değişimlere bakıldığında, 80’li yıllarda az sayıda yazıya rastlanmaktadır. 90’lı ve 2000’li yıllara gelindiğinde ise, açıklamaların, ayrıntıların, sıklığın arttığı, kullanım sahasının genişlediği, açıklama ve kavramların yaygınlaştığı görülmektedir. Ama özellikle 2000’li yıllara gelindiğinde, üslubun sıradanlaştığı ve popülerleştiği ortaya çıkmaktadır.

Meltem NARTER

Bu durum bilginin popülerleşmesi, sıradan hale gelmesi ve kullanım alanlarının genişlemesi bakımından oldukça önemlidir. Ama bir diğer yandan üsluptaki bu sıradanlaşmanın yazılı basındaki kalite azalmasıyla da ilişkilendirilebileceği göz ardı edilmemelidir. Nitekim yıllar içinde psikanalize dair bilginin yanlış aktarılma oranı artmaktadır. Bu da kalitesizleşme sorununa işaret edebilir.

Taranan gazeteler beş yıllık dilimler halinde gruplandırılmıştır. Bu gruplandırmaya göre psikanalize dair rastlanan yazı sayısı dağılımı ise şu şekildedir; 1980–1985 yılları arasında toplam 6459 Milliyet, Hürriyet, Cumhuriyet ve Günaydın gazetesi taranmış ve 28 yazıya rastlanmıştır. 1986–1990 yılları arasında toplam 7604 Milliyet, Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet ve Türkiye gazetesi taranmış ve 53 yazıya rastlanmıştır. 1991–1995 yılları arasında toplam 7890 Milliyet, Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet ve Türkiye gazetesi taranmış ve 137 yazıya rastlanmıştır. 1996–2000 yılları arasında toplam 7484 Milliyet, Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet ve Türkiye gazetesi taranmış ve 201 yazıya rastlanmıştır. 2000-2005 yılları arasında toplam 9110 Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Yeni Şafak ve Zaman gazetesi taranmış ve 279 yazıya rastlanmıştır.

Basında psikanalize dair yazıların yıllara göre nasıl bir dağılım göstermesi önemlidir, bununla birlikte, psikanalizin ve kavramlarının yazıların içinde ne şekilde kullanıldığı da önemlidir. Bunu belirleyebilmek için psikanaliz ve kavramlarının yazılarda nasıl aktarıldığı analiz edilmiştir. Bunun için duygusal yön analizi tercih edilmiştir. Yazılar olumsuz, yansız, olumlu ve yanlış kategorilerine göre değerlendirilmiştir. Elde edilen sayısal veriler şu şekildedir; psikanalizin yansız olarak aktarıldığı 264 yazıya (%37.77), psikanalizin olumsuz olarak aktarıldığı 214 yazıya (%30.62), psikanalizin olumlu olarak aktarıldığı 198 yazıya (%28.33) ve psikanalizin yanlış aktarıldığı 22 yazıya (%3.15) rastlanmıştır.

Gazete yazılarında psikanalizden en çok, yansız bir biçimde konunun akışına uygun destek almak için yararlanıldığı görülmüştür. Bu kullanım

biçimi psikanalize dair olumlu bir atıfta bulunmaktadır. Hem okuyucu tarafından bilinen, hem de neredeyse kabul edilmiş, doğruluğa referans gösterilen bir açıklama biçimidir. Dolayısıyla, yazılardaki bu tavır genelde psikanaliz ve kavramlarını, gündelik açıklamalarda önemli bir başvuru mertebesine yerleştirmektedir. Bu kullanım biçiminin yanısıra, psikanaliz ve kavramları olumsuz bir durumu açıklamak için de sıklıkla kullanılmıştır. Olumsuz kategorisi psikanalizi olumsuzlamak anlamında kullanılmamaktadır. Sadece yazılarda sıklıkla rastlanan olumsuz durumların ve istenmeyenlerin açıklanmasında psikanalizden yararlandığı kastedilmektedir. Olumsuz bir durumu anlamlandırmak ve durumu psikanalizden destek alarak yorumlamak söz konusudur. Dolayısıyla, olumsuz ve anlaşılmasız bir durumu sıradanlaştırmanın yolu psikanaliz kullanılarak yapılmaktadır. Bu da, doğru ve geçerli olanı bulabilmek için psikanalizin teklif edildiğine işaret etmektedir. Özellikle siyasi yazılarda bu kullanım biçimi göze çarpmaktadır. Bu kullanım biçiminin özeti ise, olumsuzu bir çözüm yolu önerilmesidir. Olumlu durumları anlatmak ve bir gidişat önermek bakımından da psikanalizden yararlanılıyor olması, psikanalizi gündelik bilgi aktarımında önemli bir referans noktası haline getirmektedir.

İçeriklerinden elde edilen verilerin aktarıldığı gazetelerin yönelimi, elde edilen verinin değerlendirilmesinde dikkate alınmıştır. Bu nedenle, gazetelerin yönelimlerine göre gruplandırılarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Taranan gazeteler haber gazeteleri (Milliyet, Hürriyet, Sabah ve Günaydın), sağ görüşlü fikir gazeteleri (Türkiye, Yeni Şafak ve Zaman) ve sol görüşlü fikir gazetesi (Cumhuriyet) olarak gruplandırılmıştır. Buna göre elde edilen veriler şu şekildedir; haber gazetelerinden 485 (%69.38), sağ görüşlü fikir gazetelerinden 113 (%16.17), sol görüşlü fikir gazetesinden 100 (%14.31) olmak üzere toplam 698 yazıya rastlanmıştır. Psikanaliz ve kavramlarının kullanıldığı yazıların çoğu, haber gazetelerinde karşımıza çıkmıştır. Dolayısıyla, yazıların yansız bir tutum sergilemesi çok

Meltem NARTER

da şaşırtıcı değildir. Türkiye'deki haber gazeteleri, gündemi belirleyen ama taraf olma konusunda çekingen davranan gazetelerdir. Ayrıca, haber gazeteleri tirajı daima yüksek olan gazetelerdir. Sağ ve sol görüşlü fikir gazetelerine gelince aralarında, en azından bir üslup farkı olduğundan söz etmek mümkündür. Sağ görüşlü fikir gazeteleri; hem sayı olarak, hem de tiraj olarak sol görüşlü fikir gazetelerinin önünde yer almaktadır.

Psikanalizin yansız olarak aktarıldığı yazıların gazete yönelimine göre dağılımı şu şekildedir; haber gazetelerinde 181 yazıya (%68.56), sağ görüşlü fikir gazetelerinde 44 yazıya (%16.67), sol görüşlü fikir gazetelerinde 39 yazıya (%14.77) rastlanmıştır. Psikanalizin olumsuz olarak aktarıldığı yazıların gazete yönelimine göre dağılımı şu şekildedir; Haber gazetelerinde 155 yazıya (%72.43), sağ görüşlü fikir gazetelerinde 41 yazıya (%19.16), sol görüşlü fikir gazetelerinde 18 yazıya (%8.42) rastlanmıştır. Psikanalizin olumlu olarak aktarıldığı yazıların gazete yönelimine göre dağılımı şu şekildedir: haber gazetelerinde 129 yazıya (%64.82), sol görüşlü fikir gazetelerinde 43 yazıya (%21.61), sağ görüşlü fikir gazetelerinde 26 yazıya (%13.07) rastlanmıştır. Psikanalizin yanlış olarak aktarıldığı yazıların gazete yönelimine göre dağılımı şu şekildedir; haber gazetelerinde 20 yazıya (%90.91), sağ görüşlü fikir gazetelerinde 2 yazıya (%9.09) rastlanmıştır.

Psikanaliz ve kavramlarını kullanma ve aktarmada farklı yollar izlemektedirler. Sol görüşlü gazetelerin daha detaycı bir üslupla konuyu ele aldıkları, entelektüel yazı içeriklerinin çok olduğu ve siyasi ayrıntılara sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Sol görüşlü gazeteler, psikanaliz ve kavramlarını bilimsel bir gerçeklik ve geçerlilik yolu olarak değerlendirmektedirler. Sağ görüşlü gazetelerde ise, sol görüşlü gazetelerdeki gibi bir tutarlılık görülmemektedir. Bu durum, gazetelerin fazla sayıda olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu gazetelerde psikanalizi inkâr etme eğilimi ile bir açıklama aracı olarak kullanma arasında kararsız bir tutum sergilenmektedir.

Psikanalize dair bilginin yazılarda kimler tarafından aktarıldığı incelenmiştir. Bu sayede psikanaliz bilgisinin ne tür bir uzmanlık dalı

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

tarafından ve hangi konu başlıklarında aktarıldığı değerlendirilebilecektir. Bu şekilde, bireylerin gözünde ve toplumda psikanalizin güvenilir kaynaklarının hangi uzmanlar olduğu ve hangi konularda işe yarayabileceği bilgisine de ulaşılabilecektir. Gazetelerden elde edilen sayısal verilere yazıları kaleme alan kişilerin dağılımı şu şekildedir; 392 gazeteci (%56.2), 103 doktor (%14.8), 85 psikiyatrist (%12.2), 42 akademisyen (%6.0), 36 psikolog (%5.2), 25 edebiyatçı (%3.6), 4 oyuncu (%0.6), 4 filozof (%0.6), 2 astrolog (%0.3), 2 ressam (%0.3) 1 asker (%0.1), 1 medyum (%0.1) ve 1 veteriner (%0.1). Psikanalize dair bilgi aktarımında bulunan meslek grubunun başında gazeteciler yer almaktadır. Doktor, Psikiyatrist, Akademisyen ve Psikologlar da önemli bir oranda psikanalizi aktaran yazılarda karşımıza çıkmaktadır. Bu meslek gruplarının uzmanlık alanları nedeniyle psikanalize dair bilgi aktarımında bulunmaları şaşırtıcı değildir. Özellikle de okuyucunun yazıya inanması ve güvenmesi bakımından önemli bir ölçüttür. Dolayısıyla, psikanalize dair doğru ve geçerli bir bilgi olarak yaklaşılması kaçınılmaz gibi görünmektedir. Ancak gazetecilerin psikanalizi, tek başına ve sık sık yazılarına konu ediyor olmaları, geçerli ve güvenilir bilginin aktarıldığı konusunda şüphe uyandırmaktadır.

Psikanalize ait bilginin aktarıldığı, yazı türüne göre dağılımda ilk sırayı kültür sanat yazıları almaktadır. Yazı türüne göre yapılan değerlendirmede elde edilen bulgular şu şekildedir: Psikanaliz ve psikanalitik kuramın ortaya atılmış olduğu kavramlara; 245 kültür sanat yazısında (%35.05), 172 tavsiye yazısında (%24.61), 112 siyasi yazısında (%16.02), 102 bilimsel yazısında (%14.59), 29 haber yazısında (%4.15), 22 mizah yazısında (%3.15), 9 spor yazısında (%1.29), 6 ekonomi yazısında (%0.86) ve 1 moda yazısında (%0.14) rastlanmıştır. Bu bulgular yukarıdaki değerlendirmeyi desteklemektedir. Psikanalizin tavsiye yazılarında ve bilimsel yazılarda kullanılması da dikkat çeken bir başka sonuçtur. Elbette bu sonuç, beklenen ve olması gereken bir durum olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla, psikanalizin geçerli ve güvenilir biçimde aktarıldığına dair şüphe

Meltem NARTER

kuvvetlenmektedir ama bu şüpheyi azaltan nokta psikanalizin entelektüel bir alanda dile getiriliyor olmasıdır.

Yazılarda en çok hangi psikanalitik kavramların kullanıldığı değerlendirilmiştir. Yazıların psikanalitik kavramlara göre dağılımı şu şekildedir: Kuramcıların söz konusu edildiği 260 yazıya (%37.25), bilinçaltı kavramının konu edildiği 141 yazıya (%20.20), id-ego-süper ego kavramlarının birlikte ve/veya ayrı olarak kullanıldığı 80 yazıya (%11.46), nevroz kavramının kullanıldığı 68 yazıya (%9.74), hipnoz kavramını kullanıldığı 64 yazıya (%9.74), histeri kavramının kullanıldığı 32 yazıya (%4.58), ödip karmaşası kavramının kullanıldığı 14 yazıya (%2.01), libido kavramının kullanıldığı 10 yazıya (%1.43), savunma mekanizması kavramının kullanıldığı 9 yazıya (%1.29), lapsus kavramının kullanıldığı 6 yazıya (%0.86), psikoseksüel gelişim dönemlerinin konu edildiği 5 yazıya (%0.72), obsesyon kavramının kullanıldığı 4 yazıya (%0.57), fallik kavramının kullanıldığı 4 yazıya (%0.57), fiksasyon kavramının kullanıldığı 1 yazıya (%0.14) rastlanmıştır. Sonuçlara bakıldığında yine daha önce aktarılan sonuçların desteklediği ifade edilebilir. Psikanalize dair sık karşılaşılan kuramcılardır. Freud, Jung, Adler ve Lacan gibi kuramcılar yazılarda en çok kullanılan isimlerdir. Bu sonuç da psikanalizin daha çok entelektüel bir faaliyet olarak aktarıldığını destekler niteliktedir.

Diğer analiz aşamasında gazetelerden elde edilen yazılar daha ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme yazılarında psikanalize dair bilginin nasıl işlendiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Tüm yazılar incelendiğinde, yazıların dört kategori altında toplanması mümkün olmuştur. Bu kategorilerden ilki, psikanalitik kavramların kullanıldığı ama kavramların içeriklerinin açıklanmadığı yazılardan; ikincisi, psikanalitik kavramların kullanıldığı ve içeriklerinin de psikanalitik olarak açıklandığı yazılardan; üçüncüsü, psikanalitik kavramların siyasi göndermeler için kullanıldığı yazılardan; dördüncü kategori ise, psikanalitik kavramların entelektüel anlamda kullanıldığı yazılardan oluşmaktadır. Bu kategorilere

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

göre gazetelerden elde edilen veriler şu şekildedir: Psikanalitik kavramların kullanıldığı ama kavramların içeriklerinin açıklanmadığı 268 yazıya (%38.40) rastlanmıştır. Psikanalitik kavramların kullanıldığı ve içeriklerinin de psikanalitik olarak açıklandığı 110 yazıya (%15.76) rastlanmıştır. Psikanalitik kavramların siyasi göndermeler için kullanıldığı 81 yazıya (%11.60) rastlanmıştır. Psikanalitik kavramların entelektüel anlamda kullanıldığı 239 yazıya (%34.24) rastlanmıştır.

Psikanalitik kavramların kullanıldığı ama kavramların içeriklerinin açıklanmadığı yazılar, tüm yazılar arasında en sık rastlanan kategoridir. Bu kategorinin yüksek bir frekansının olması diğer analiz aşamalarından elde edilen sonuçları da destekler niteliktedir. Dolayısıyla, genel olarak yazıların, içeriği psikanalitik kuram açısından zayıftır.

İkinci sırada yer alan kategori psikanalitik kavramların entelektüel anlamda kullanıldığı yazılardan oluşmaktadır. Bu kategoride göze çarpan en önemli nokta, entelektüel açıklamalarda ve yorumlarda psikanalizin ve kavramlarının sıkça kullanılıyor olmasıdır, ama bu kategoride de psikanaliz kuramsal olarak açıklanmamaktadır. Yazılar, okuyucunun hâlihazırda bu bilgiye sahip olduğu fikrini uyandırmaktadır.

Üçüncü sırada psikanalitik kavramların kullanıldığı ve kavramların içeriklerinin psikanalitik olarak açıklandığı yazıların bulunduğu kategori yer almaktadır. Bu kategorideki yazılar daha çok ruhsal rahatsızlıkları açıklamak, tanımlamak ve okuyucuya tavsiye vermek amacıyla yazılan yazılardır. Ruhsal rahatsızlıkların tanımı ve tedavisi psikanalitik açıyla yorumlanmaktadır.

Dördüncü sırada psikanalitik kavramların siyasi göndermeler için kullanıldığı yazılar kategorisi vardır. Tüm yazılar arasında psikanalizin siyasi anlamda en düşük oranda kullanıldığını görüyoruz. Yazıların içerikleri daha çok siyasi bir durumu psikanalitik kavramlarla açıklamak yönündedir. Bunun yanısıra siyasi kişiliklerin birtakım özellikleri psikanalitik kavramlarla açıklanmaktadır.

Meltem NARTER

Karikatür taramalarından elde edilen bulgular

1980-2005 yılları arasında üç karikatür dergisi taranmıştır. Bu dergiler Gırgır, Leman ve Penguen dergileridir. Sözü edilen yıllar arasında 546 Gırgır, 404 Leman, 170 Penguen olmak üzere toplam 1120 sayı taranmıştır. Bu taramalar sonucunda psikanaliz ile ilgili toplam 245 karikatüre rastlanmıştır. Elde edilen bulgular şu şekildedir; “Divan” kavramının kullanıldığı 50 karikatüre (%20.41), “psikolog ve psikiyatrların” konu edildiği 36 karikatüre (%13.88), “ana rahmine dönüş” kavramının kullanıldığı 32 karikatüre (%13.06), “hipnoz” kavramının kullanıldığı 22 karikatüre (%8.98), “id-ego-süper ego” kavramlarının kullanıldığı 20 karikatüre (%8.98), “bilinçaltı-bilinç” kavramlarının kullanıldığı 18 karikatüre (%7.35), “çocukluğa dönmek” kavramın kullanıldığı 16 karikatüre (%6.53), “libido” kavramının kullanıldığı 13 karikatüre (%5.31), “psikanaliz” kavramının kullanıldığı 9 karikatüre (%3.67), “ödip karmaşası” kavramının kullanıldığı 8 karikatüre (%3.27), “histeri” kavramının kullanıldığı 7 karikatüre (%2.86), “çağrışım” kavramının kullanıldığı 5 karikatüre (%2.04), “nevroz” kavramının kullanıldığı 4 kategoriye (%1.63), “gelişim dönemleri” kavramının kullanıldığı 4 karikatüre (%1.63), “kuramcılar” konu alan 3 karikatüre (%1.22) rastlanmıştır.

Elde edilen bu verilere bakıldığında, psikanalizin karikatür içinde kendine bir yer bulduğunu söylemek mümkündür, ma bizim çalışmamız için önemli olan psikanalizin karikatür yoluyla da bireylere aktarılıyor olmasıdır. Bu aktarımın içeriği ya da duygusal yönüyle ilgili bir analiz yapılmamıştır. Bunun nedeni, karikatürün izleyicisi tarafından yorumlanması gereken bir sanat dalı olmasıdır. Dolayısıyla, kategorilere ayrılan karikatürlerin yalnızca mizah malzemesi olarak psikanalizi kullanmaları, aktarımı sağlamaları açısından yeterlidir.

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

Anket uygulamalarından elde edilen bulgular

Elde edilen veriler üç ayrı aşamada incelenmiştir. Bu aşamalardan ilki katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini içermektedir. İkinci aşamada katılımcıların kitle iletişim araçlarından ne derecede yararlandıklarına bakılmıştır. Üçüncü aşamada araştırmacı tarafından hazırlanan anketin sonuçları değerlendirilmiştir.

a- Sosyo-demografik verilerin analizi

Yapılan analiz sonucunda 1260 katılımcının sosyo-demografik bulguları şöyledir. 1260 katılımcının yaş ortalamaları 35.66 (SS:10.44) olarak bulunmuştur. 1260 katılımcının 612'si erkek (%48.6), 648'i (%51,4) kadındır. Katılımcıların 1259'u eğitim düzeyini belirtmiştir ve buna göre katılımcıların 397'si lise (%31.5), 591'i üniversite (%46.9), 271'i yüksek lisans ve/veya doktora (%21.5) mezunudur.

Katılımcıların 1256'si medeni durum sorusunu yanıtlamıştır. Buna göre katılımcıların medeni durumu şu şekildedir; 655'i evli (%52.1), 588'i bekâr (%46.8), 8'i dul (%0.6) ve 5'i boşanmış (%0.4) kişilerdir.

Katılımcıların 1126'sı çalışmakta (%91,25), 108 (%8.75) ise çalışmamaktadır. Çalışanların 297'si özel sektör çalışanı (%26.38), 145'i akademisyen (%12.88), 138'i mühendis veya mimar (%12.26), 120'si sağlık sektörü çalışanı (%10.66), 115'i öğretmen (%10.27), 109'u memur (%9.68), 102'si ekonomist (%9.06), 41'i işçi (%3.64), 26'sı medya çalışanı (%2.31), 18'i esnaf (%1.60), 15'i sanatçı (%1.33) olarak bulunmuştur. Çalışmayanların ise 59'u öğrenci (%54.63), 37'si ev hanımı (%34.26), 12'si emekli (%11.11) olarak bulunmuştur.

Katılımcıların 1253'ü gelir düzeylerini bildirmiştir. Buna göre 664'ü 2000 YTL ve üstü (%53), 207'si 1500-2000 YTL (%16.5), 129'u 1250-1500 YTL (%10.3), 108'i 750-1000 YTL (%8.6), 104'ü 1000-1250 YTL (%8.3), 31'i 500-750 YTL (%2.5), 7'si 300-500 YTL (%0.6), 3'ü 300 YTL ve altı (%0.2) gelir düzeyine sahip olarak bulunmuştur.

Meltem NARTER

Katılımcıların 1254'ü kaç yıldır İstanbul'da bulduklarını belirtmişlerdir. Bu katılımcıların İstanbul'da bulunma sürelerinin ortalaması 24.33 (SS:13.66) olarak bulunmuştur.

b- Kitle İletişim Araçlarına Dair Verilerin Analizi

Katılımcılardan okudukları ilk üç gazeteyi sırasıyla yazmaları istenmiştir. Elde edilen veriler gazete isimlerine göre sıralanmamıştır. Gazeteler eğilimlerine göre gruplandırılmıştır. Bu nedenle, katılımcıların birinci, ikinci ve üçüncü gazete tercihlerine göre elde edilen veriler gazetelerin eğilimlerine göre değerlendirilmiştir.

Katılımcıların 1212'si tercih ettikleri birinci gazeteyi belirtmiştir. Buna göre birinci sırada tercih edilen gazetelerin dağılımı şu şekildedir; 762'si haber gazetesi (%62.87), 241'i sol fikir gazetesi (%19.88), 171'i bulvar gazetesi (%14.11), 26'sı sağ fikir gazetesi (%2.14), 8'i spor gazetesi (%0.6), 3'ü uluslararası gazete (%0.24) ve 1'i her gazete (%0.08) biçiminde sıralanmaktadır.

Katılımcıların 1148'i tercih ettikleri ikinci gazeteyi belirtmiştir. İkinci sırada tercih edilen gazetelerin dağılımı şu şekildedir; 717'si haber gazetesi (%62.46), 193'ü sol fikir gazetesi (%16.81), 191'i bulvar gazetesi (%16.64), 28'i sağ fikir gazetesi (%2.43), 17'si spor gazetesi (%1.48) ve 2'si uluslararası gazete (%0.17) biçiminde sıralanmaktadır. Katılımcıların 1005'i tercih ettikleri üçüncü gazeteyi belirtmiştir. Üçüncü sırada tercih edilen gazetelerin dağılımı şu şekildedir; 533'ü haber gazetesi (%53.03), 215'i bulvar gazetesi (%21.39), 189'u sol fikir gazetesi (%18.81), 37'si spor gazetesi (%3.68), 27'si sağ fikir gazetesi (%2.68), 2'si uluslararası gazete (%0.19) ve 2'si diğer gazeteler (%0.19) biçiminde sıralanmaktadır.

c- Anket İtemlerinin Analizi

Anketten elde edilen sonuçların bütününe bakıldığında, katılımcıların psikanaliz ve kavramlarından haberdar oldukları açıktır. Fakat psikanalize

dair kuramsal ayrıntılara girildikçe, bu haberdar olma durumu yerini emin olmamaya bırakmaktadır. Psikanaliz ve kavramlarıyla ilgili olumsuz kanaatlere ise rastlanmamaktadır.

Anketin geneline bakıldığında göze çarpan sonuçlar şöyledir; katılımcıların psikanalize dair tutum ve fikirleri incelendiğinde, psikanalizin açıklamalarının geçerli ve işlevsel bulunması doğrultusunda olumlu bir kanaat gözlenmektedir.

Anketin genelinde, hipnoz ile ilgili ifadelerle bakıldığında, katılımcıların, hipnozun bilinçaltının açığa çıkarılmasında kullanılan bir yöntem olduğuna katıldıkları görülmektedir, ama hipnozun bir tedavi yöntemi olduğu konusunda yansız bir kanaat bildirmişlerdir. Buradan hareketle, bilinçaltının açığa çıkarılmasının bir tedavi yöntemi olması konusunda da belirgin olmayan bir kanaatleri olduğu söylenebilir. Psikanalize göre tedavinin, bilinçaltının açığa çıkarılması olduğuna ilişkin yanıtlara baktığımızda karşımıza çıkan yansızlık da bunu destekler niteliktedir.

Anket genelinde psikanalist kavramı incelendiğinde, yanıtlarda ilginç sonuçlar görülmektedir. Psikanalistin bir psikoterapist olduğu kanaati belirgindir. Hatta psikanalistin, psikolog ve psikiyrist ile aynı işi yapmadığı da katılımcılar tarafından ayırt edilmiştir. Ancak, psikanalistin, psikanaliz uygulayan kişi olması konusundaki belirsizlik de ilgi çekicidir.

Ruhsal rahatsızlıklarla ilgili yanıtlar incelendiğinde; id-ego-süperego arasındaki çatışmanın ve çocukluk yaşantılarının ruhsal rahatsızlıklara neden olduğunu destekleyen bir tutum söz konusudur. Yine katılımcılar, ruhsal rahatsızlıkların tedavisi için bir yöntem olarak psikanalizin etkili olduğu ve bu yöntemin konuşma üzerine kurulu olduğu kanaatini desteklemektedirler.

Psikanaliz ve cinsellik arasındaki ilişki ile ilgili, oldukça tutarlı sonuçlar görülmektedir. Katılımcılar, psikanalizin her şeyi cinsellikle açıklayan ve cinselliğe fazla odaklanan bir yaklaşım olmadığını düşünmektedirler. Bu nedenle, psikanalizde cinsellik üzerine odaklanıldığı fikrine katılmamaktadırlar.

Meltem NARTER

Katılımcıların, psikoloji ve psikanalizi; birbirinin içine geçmiş kavramlar olarak değil, birbirinden bağımsız kavramlar olarak düşündükleri, belki de psikolojiyi psikanalizi kapsayan bir kavram olarak algıladıkları görülmektedir.

Savunma mekanizmaları ile ilgili yanıtlara bakıldığında ilginç sonuçlar görülmektedir. Katılımcılar, inkâr ve bastırmayı birer savunma mekanizması olarak tanımlamaktadırlar. Ancak yüceltmenin bir savunma mekanizması olmasında kararsız kalmakla kalmayıp, savunma mekanizmalarının, psikanalizin bir kavramı olduğu konusunda da belirsiz bir kanaat ortaya koymaktadırlar.

Katılımcılar, bilinçaltında cinsel ve saldırgan dürtülerin bulunduğu görüşüne katılmaktadır, ama, cinsellik ve saldırganlığın psikanalizin temeli olması konusunda yansız bir tutum sergilemektedirler. Buradan hareketle, şuurlu ve cinsellik-saldırganlık ile ilgili kişisel atıfların belirgin olduğu, ancak bunların psikanalizin öne sürdüğü şeyler olup olmadığı noktasında belirgin olmayan bir kanaatleri olduğu söylenebilir.

Anket geneli incelendiğinde, anket içeriğindeki bilgilerle ilgili genel ve belirgin bir olumlu kanaatten söz edilmektedir. Ancak bu belirgin kanaat, içeriklerin psikanaliz tarafından önerildiği vurgulandığında belirsizleşmektedir.

Odak grup uygulamalarından elde edilen bulgular

Odak gruplarda araştırılan, daha doğru bir ifadeyle ana tema olarak seçilen kavram “Psikanaliz ve Freud’dur”. Bu ana temanın ardından psikanalize ait temel kavramlar ve katılımcıların görüşleri üzerinde durulmuştur. Yapılan görüşmeler katılımcıların izni alınarak kaydedilmiştir. Bu kayıtlar daha sonra yazıya aktarılmıştır. Odak gruplardan elde edilen veriler söylem analizi ile değerlendirilmiştir. Buna göre ortaya çıkan temalar şöyledir: “Psikanaliz ve Freud”; “Ego”; “İd-ego-süperego”; “Rüya ve rüya

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

yorumları”; “Bilinçaltı”; “Hipnoz” ve “Ödip karmaşası”. Bu temalar sırasıyla ve örnekleriyle aktarılacaktır.

1- Psikanaliz ve Freud

Tüm odak gruplardan elde edilen verilere bakıldığında, psikanaliz ve Freud’un neredeyse eş anlamlı kabul edildiği söylenebilir. Kimi odak gruplarda “Psikanaliz ve Freud” ile ilgili entelektüel seviyesi son derece yüksek görüşlere rastlanmıştır. Örneğin;

“-Aslında Freud ile ya da psikanaliz ile ilgili entelektüel bir merak belki hem de yüzleşilmesi gereken bir görev... Bir de lisede Freud’u, yani çantanızda bir kitap varsa budur, yani Freud ismi size çok yabancı gelmez. Freud’u tanımlarken veya psikanalizi tanımlarken, şey dersiniz işte, Anne ve babayla kurulan münasebetler üzerinden tanımlanır ki, o da çocuğa çok garip gelir... Anne ve babayı ve çocuğu ve aralarındaki ilişkiyi cinsel etkileşim olarak Freud’un düşüncesi tanımlanır. Freud’un düşüncesi bu... Tamam Freud belki felsefi bir şey değil ama. Bana insanların bilinçaltıyla cinsel dürtüleriyle yönetilmesi, bu kadar akli vurgulayan rasyonaliteyi vurgulayan bir hayat tarzı, entelektüel bir tavır açısından rasyonalitenin ön plana çıkartılması çok enteresan geliyordu.”

Bunun yanısıra, psikanalitik kuramın yöntem ve içeriğine vurgu yaparak aktarılan görüşlere de rastlanmıştır. Örneğin;

“-Uyuttu işte, bilinçaltındaki dürtüleri, istekleri ve benzeri kavramları olayları gün ışığına çıkarır... Analiz eder... Benim aslında psikanaliz deyince aklıma hipnoz gelmiyor. Normal bir terapistin hastasını tanımak için ona çaktırmadan, sorduğu belki sorularla onu analiz etmesi geliyor.”

“- Psikanalizin yaptığı şey bir kişinin içsel dünyasındaki o işte bir şekilde dışa vurduğu, hareketlerle davranışlarla veya kişinin kendi içerisinde olduğu bütün o halleri açıklama için belli bir şekilde ortaya çıkan bir.”

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2017;
sayı: 5,
357-387

Meltem NARTER

Bu örneklerin dışında “Psikanaliz ve Freud” ile ilgili sıradan tanımlamalar da yapılmıştır. Örneğin; *“Hep kızıyla uğraşmış ondandır... Öğrendim hatta adı da Anna... Sonra olmuş kitap falan da yazmış yani”*

Bu tema ve örnekleri “Psikanaliz ve Freud” ile ilgili genel bir görüşün olduğunu göstermektedir. Özellikle entelektüel düzeyde yapılan açıklamalar dikkat çekmektedir.

2- Ego

Ego kavramı bilindiği gibi sadece psikanalize ait bir kavram değildir. Ama araştırmamız gereği “Ego” ile ilgili açıklamalar dikkatimizi çekmiştir. Burada araştırmamız için önemli olan “ego” kavramının nasıl açıklandığı ve bu açıklama biçimlerinin psikanalizden ne derece etkilendiğidir. Elde edilen verilere bakıldığında “ego” ile ilgili açıklamalarda psikanalitik içeriğe nadiren rastlanmıştır. “Ego” daha çok bencillik, egoyu tatmin etmek gibi kavramlarla açıklanmıştır. Örneğin:

“-Ego baştan olmaz ...çocukluk yani, çocuklukta olmaz sonradan olur. Yaşamdaki hayatla ilgili bu ego... Kurallar, okullar, aile, çevre... insanın olumsuz bir yanını tatmin etmesi... yani arzular istekler işte bu ego.”

“-Egomu tatmin etmek, ya da başkasının üzerinden tatmin etmek gibi o tarz günlük hayatta kullanırız. Çok basit anlamda, benim anlayabileceğim şekilde, istek gibi söyleyebiliriz bunu. Geçmişten bazı egolarım var dendiğinde hayal gibi de anlaşılabilir bu. Hayallerim vardır. O egoları gerçekleştirmeye çalışırsın. Veyahut da işte uğraştım dersin. Böyle bir anlayış var yani.”

Bir diğer açıklama biçimi ise ilgi çekicidir. Bu görüşe göre “ego” ile “nefs” kavramı birlikte anılmaktadır. Bunun için seçtiğimiz örnek en geniş ve çarpıcı olanıdır. Çünkü, bu örnekte “ego” ve “nefs” kavramları karşılaştırılarak aktarılmaktadır. Örnek şu şekildedir:

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

“Freud'un tarif ettiği şey bizde nefse karşılık gelir, nefs-i emmareye. Nefsin de çeşitli katmanları vardır. Hayvansal, yani istekleri doğrultusunda hareket eden, kuralları takmayan. Herhangi bir sınır tanımayan varlık. Nefs-i emmareye... Nefs-i emmareye tanımayan. İnsan, nefs-i emmareye bizde aşığılanan bir şeydir, hatta hayvandan daha aşığılanan bir nefistir o. Terbiye edilmesi, onun yükseltilmesi gerekir. Mesela Freud'da öyle bir anlayış yok yani o var, o bizim hayal kaynağımız, bizi yükseltiyor o. Böyle yaşıyoruz, yaşamak zorundayız gibi bir anlayış var. Orda ise, benim okumamda, yani tasavvufta böyle bir şey yok, tam tersi. Nefs-i emmareye yükseliyorsunuz. Nefs-i mutabiyeye, nefs-i safiyeye, nefs-i mevdiye geçiyorsunuz. Kemale eriyorsunuz.”

3- İd-ego-süperego

“İd-ego-süperego” kavramları, “ego” kavramından farklı olarak, psikanalizin üç temel kavramıdır. Dolayısıyla da, ego temasından farklı bir yaklaşımla sorgulanmıştır. Psikanalizin bu üç temel kavramı kimi yerde psikanalitik açıklamaya yakın bir biçimde kimi yerde ise kuramla hiçbir ilgisi olmayan biçimde aktarılmıştır. Psikanalitik açıklamaya yakın olan görüşlere örnekler şu şekildedir:

“-Ego, yani evet işte bir id var, ben ona galiba başka bir şey dedim biraz önce, unuttum şimdi. İd işte insanın hayatta kalma, açlık ve susuzluğunu giderme falan gibi böyle ilkel şeylerini tatmin etmesine doğru insanı yönlendiren bir bilinç şeysi, süper ego da insanın yaşadığı toplumun değerlerine göre davranmasını, kendini şekillendirmesini ve ona göre yaşamasını sağlayan bir bölüm. Ve ego da ikisini dengeleyen, insanın asıl kendi asıl şekli filan – kendisi: bilinç...”

Psikanalitik açıklamaya uzak olan görüşlere örnekler şu şekildedir; “-... işte id, atıyorum derstesiniz yemek yemek istiyorsunuz, deli gibi acıktınız bu sizin idiniz size dur hayır derse süper ego o da biraz sonra yarım saat sonra ders bitecek yemek yiyeceksin merak etme ego demek ki”

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2017;
sayı: 5,
357-387

Meltem NARTER

4- Rüya ve rüya yorumları

Psikanalizin en çok tanınan ve üzerinde durduğu konularından biri “rüya ve rüya yorumlarıdır”. Rüyalarda, sadece psikanaliz değil; türlü türlü, birçok bilgi biçimi tarafından tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Ülkemizde geleneksel rüya yorumları, geçerliliğini ve güncelliğini korumaktadır. Bu geleneksel rüya yorumu anlayışı odak grup çalışmalarının neredeyse tamamında kendisini göstermiştir. Psikanalitik açıklamaya en yakın örnekler ise şu şekildedir;

“- ... ama işte bir de şu var bazı kötü olarak gördüğüm rüyaları şöyle düşünüyorum insan her zaman bilinçaltında yarattığı şeyler, bilinçaltını ne kadar doğru kullanıyorum bilmiyorum gerçi, kendi zihninde, düşüncelerinde yarattığı şeyleri rüya olarak görüyor. Hiçbir zaman gelecekte haber vermesi gibi bir şey söz konusu değil rüyalar için de. E yani o zaman düşünüyorum acaba gerçekten ben kötü mü düşündüm bu insan için ki böyle bir şey gördüm acaba onunla ilgili yorumladığım öyle düşündüğüm olur.”

5- Bilinçaltı

Diğer temalarda olduğu gibi “bilinçaltı” kavramı da psikanalizin vazgeçilmez kavramlarından biridir. Aynı “ego” kavramında olduğu gibi “bilinçaltı” kavramı da, başka birçok bilgi biçiminin açıkladığı, tarif ettiği, anlamaya çalıştığı bir kavramdır. Odak gruplardan elde edilen verilerde, psikanalizin “bilinçaltı” ile ilgili açıklamalarına ne yakın, ne de çok uzak açıklamalar göze çarpmıştır. Daha doğru bir ifadeyle, katılımcıların bu kavramla ilgili görüşlerini aktarırken; tam olarak hangi açıklama biçimini temel aldıkları belirlenememiştir. Örnekler şu şekildedir: *“-Evet evet küçükken yaşadıklarından dolayı alt beyinde yerleşmiş olan hatıralar, travmalar”*

“- Bilinçaltı aslında bildiğimiz ama aklımıza gelmeyen, yani hayatımızda daha önce duyduğumuz gördüğümüz öğrendiğimiz şeylerin aklımıza gelmeyen fakat hatırlatıldığında verebileceğimiz bir yer.”

6- Hipnoz

Hipnoz teması popülerleşmiş, filmlere konu olmuş bir yöntemdir. Psikanalizin kullandığı bir yöntem olarak tanımlanmıştır. Örneğin; *“Psikanalizde hipnoz da mı var?...çocukluğuna gidiyorlar ya öyle işte... direk bilinçaltına iniyor galiba...bilinçaltına iniyor benim bildiğim. Hatırlamadığın ya da bilip de farkına varmadığın şeyleri sana söylettiriyor, tekrar hatırlattırıyor»*

7- Ödip karmaşası

Odak gruplarda, “Ödip karmaşası” kız çocuğun babaya, erkek çocuğun anneye olan düşkünlüğü olarak tanımlanmaktadır. Belli bir yaşta bu durumun geçtiği ifade edilmiştir. Hatta bunun hafife alındığı bile söylenebilir. Yani, sıradandır. Psikanaliz söz konusu edilip bu durum sorgulandığında ise, bu konunun tam olarak bilinmediği ifade edilmiştir. Ödip karmaşasıyla ilgili açıklamalar ya bir mit olduğu ya da tam bilinmediği ifade edilerek açıklanmıştır. Örnekler şu şekildedir; *“Aslında her çocuk, annesini arzular...Tarihte öyle bir şey vardı da. Babasını mı öldürüyordu da annesiyle evleniyordu?...ödip kompleksi. Babasını öldürüyordu, hatta annesiyle evleniyordu sonra da... ama bana şimdi bu mitoloji ya belki uydurma olabilir bunlar, ben çok...”*

Odak grup çalışmalarından elde edilen genel sonuçlar, anket uygulamalarından elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Anket sonuçlarıyla odak grup sonuçları arasında göze çarpan en önemli fark “Psikanaliz ve Freud” temasında ortaya çıkan genel bakışta görülmektedir. Odak grup çalışmalarında Freud’un, dolayısıyla psikanaliz kuramının, düşünce akımları bağlamında değerlendirilmesi gereği vurgulanmıştır. Bu anlayış entelektüel bir merakı gözler önüne sermektedir. Elbette, bu entelektüel merak; bireylerin kişisel gayretleriyle edindikleri ve bilgi dağarcıklarına kattıkları bir anlayıştır. Bu nedenle de genellenmemelidir.

Tartışma

Türkiye’de Psikanaliz ve Sosyal Temsiller çalışmasında; “Bireylerin, kendilerini, insanı, kişiler arası ilişkileri kısaca dünyayı anlama ve çözümlemede kullandığı bilginin kaynağı nedir? Psikanalize dair bilgi, sağduyuda var olan bilgiyle nasıl kaynaşmakta ve yeni bir biçim almaktadır? Psikanalitik bilgi, kişiye ne gibi bir yarar sağlamakta ve bu bilgiler kişi için ne ifade etmektedir?” sorularına yanıt aranmıştır.

Psikanalize dair bilginin, sağduyuda var olan bilgiyle nasıl kaynaştığı ve yeni bir biçim aldığı sorusuyla psikanalitik bilginin, kişiye sağladığı yararı sorgulamak amacıyla da, anket uygulanmaları ve odak grup çalışmaları yapılmıştır. Sosyal temsiller kuramının bu soruları yanıtlayabileceği öngörülmüştü. Öngörüldüğü gibi gündelik dil ve açıklamalarda, psikanalizin kuram ve kavramlarını, sosyal temsiller bağlamında yorumlamak mümkün olmuştur.

Dört ana aşamadan oluşan çalışmada elde edilen sonuçlar birbiriyle tutarlılık göstermektedir. Özellikle gazete ve karikatür taramalarının sonuçları, anket ve odak grup değerlendirmeleriyle benzerlik ve tutarlılık göstermektedir. Bu noktada karikatürlerle ilgili bir parantez açmakta yarar vardır. Karikatürlerin psikanalizin yayılması konusundaki katkısı, gazete yazılarından biraz daha öndedir. Çünkü karikatür yapısı gereği konuyu basitleştirerek aktarma özelliğine sahiptir. Karikatüre ayrılacak zaman bir gazete yazısını okumaktan çok daha azdır. Bu kısa sürede ise; hem görsel, hem de yazılı malzeme okuyucuya vurucu bir şekilde iletilmektedir.

Gazete taramalarında neredeyse hayata dair tüm meseleleri açıklamak için psikanaliz kuramına ve kavramlarına başvurulduğu görülmüştür. Bu başvurunun nedeni, gazete taramalarının geniş bir zaman dilimini kapsamaması olarak görülmemelidir. Dikkat edildiğinde yıllar ilerledikçe psikanaliz kuramına ve kavramlarına gazetelerde daha fazla ve daha ayrıntılı bir biçimde yer verildiği görülecektir.

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi psikanaliz kuram ve kavramlarının en çok haber gazetelerinde yer aldığı tespit edilmiştir. Özellikle katılımcıların kitle iletişim araçlarından yararlanma biçimleri, gazete taramalarıyla paralellik göstermektedir. Katılımcıların takip ettikleri gazeteler daha çok haber gazeteleridir. Gazete taramalarında da, psikanalizin kuram ve kavramlarını içeren yazılara en çok haber gazetelerinde rastlanmıştır. Buradan hareketle, anket sonuçlarının, yıllar içinde artan ve biriken gazete yazısı ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bu durumda, psikanalize dair bir kulak aşinalığının kazanıldığı ve gündelik dilde kullanımının arttığı iddia edilebilir.

Haber gazetelerindeki yazılarda, yansız bir tutumla bilgi aktarıldığı gözlemlenmektedir. Bu aktarım biçimi de, okuyucunun psikanaliz kuramı ve kavramları ile dolaysız bir yolla karşılaştığını göstermektedir. Haber gazetelerinin yanı sıra psikanaliz kuram ve kavramlarını içeren yazılara sağ ve sol görüşlü gazetelerde de hatırı sayılır miktarda rastlanmıştır. Bu iki farklı görüş beklendiği gibi psikanalizin kuram ve kavramlarını da, farklı biçimlerde okuyucuyla buluşturmuştur. Sağ görüşlü gazeteler, aktarım biçimlerinde ve içeriklerinde kararsız kalmışlardır. Ne psikanalize tam bir yandaşlık göstermişlerdir, ne de onu tam anlamıyla inkâr etmişlerdir. Dolayısıyla, yazı kalitesi bakımından ayrışıyor gibi gözükse de, okuyucuya aktarımı bakımından karışıklık yaratıcı bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle sağ görüşlü gazetelere göre psikanalizin kuram ve kavramlarının inandırıcılığı şüphelidir. Sol görüşlü gazeteler, psikanalizin kuram ve kavramlarına özellikle entelektüel ve siyasi konularda ayrıntılı biçimde yer vermiştir. Bunun yanı sıra sol görüşlü gazetelerde, psikanalizin kuram ve kavramları bilimsel bir gerçeklik olarak ele alınmıştır. Burada akla birtakım sorular gelmektedir. Çalışmanın başından itibaren gazete sınıflandırmaları oldukça güç olmuştur, çünkü Türkiye’de gazetelerin siyasi yönelimlerini belirlemek neredeyse imkânsızdır. Türkiye’nin basın geleneği içinde sadece çizgisi değişmeyen gazeteler vardır demek yanlış olmaz. Buradan hareketle nitelendirdiğimiz sağ

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2017;
sayı: 5,
357-387

Meltem NARTER

ve sol gazetelerin neden psikanalizi bu biçimde aktardığı sorusu kolay kolay yanıtlanacak türden bir soru değildir, ama elde edilen sonuçlar, bu durumla ilgili soruları gündeme taşımayı sağlamaktadır. Sol yönelimli gazetelerin laik bir tutum içinde olduğu, dünya görüşlerinde ‘bilim’ ve ‘bilimselliğin’ önemli bir yer tuttuğu; sağ yönelimli gazetelerde ise ‘inanç’ kavramının önemli olduğu iddia edilebilir. Her iki gazetenin de psikanalizi kendilerine has tutumlarıyla açıkladıkları ya da aktardıkları söylenebilir mi? Burada önemli olan kuramında iddia ettiği gibi, topluma aktarılırken hiçbir bilgi biçiminin saf haliyle kalmadığıdır. Bu nedenle de bilgi yeni bir biçim kazanmaktadır.

Gazete yönelimlerine göre ortaya çıkan bu durum, psikanalizin yazılardaki aktarım biçimleri açısından da desteklenmiştir. Yansız aktarımların çoğunluğu oluşturması, daha önce değinildiği gibi doğrudan aktarımı destekler niteliktedir. Tüm yansız, olumlu ve olumsuz aktarımlar meseleleri açıklamak ve anlamlandırmakla ilgilidir. Dolayısıyla da çözüm önerileri sunmaktadır. Bu çözüm önerilerinde göze çarpan en önemli noktalardan biri; psikanalizin ve açıklamalarının, sağduyu düşüncesi ve bilgisiyle paralellik gösteriyor olmasıdır. Buna verilebilecek önemli örneklerden biri, psikanalize dair bilgiyle, Kuran-ı Kerim’e ait bilgi arasında bağlantı kurulmasıdır. Ayrıca odak grup çalışmalarında ego kavramı ile nefis kavramının bir arada ve birbirlerini açıklamak için kullanılmasıdır. Bu durum, sosyal temsil oluşumu bakımından önemli bir unsur olarak değerlendirilebilir. Başka bir deyişle, psikanalizin açıklamaları ve kavramları, sağduyu kavramlarıyla karşılaştırılmakta, birbirlerinin yerine konulmakta, aralarında bir dönüşüm ve bütünleşme gerçekleşmektedir. Bu da gündelik açıklamalarda psikanalizin kendine sıklıkla yer bulmasını sağlamaktadır. Hatta gündelik açıklamalarda, psikanalizin bir referans noktası haline geldiğine işaret etmektedir. Bu durum, sosyal temsiller kuramıyla tutarlı olarak, bilimsel bilginin sağduyu bilgisiyle karşılaşp yeni bir bilgi formu üretmesini doğrudan niteliktedir. Bu nedenle, psikanalizin kuram ve kavramları, gündelik yaşamın sürekliliğini, tutarlılığını ve dengesini

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

sağlamakta önemli yere sahip olan sağduyu düşüncesinde önemli bir konum edinmiştir, çünkü psikanalizin kuram ve kavramları, günlük yaşamı sürdürmeyi sağlayan ortak doğru ve gerçeklik inşasında etkili bir role sahiptir. Bu durumda popülerleşmeyi ve bir ölçüde sıradanlaşmayı beraberinde getirmiştir.

Gazete taramalarının işaret ettiği noktaları, anket ve odak grup çalışmalarından elde edilen sonuçlar da desteklemektedir. Anket ve odak grup çalışmalarından elde edilen sonuçlarda en göze çarpan nokta, katılımcıların psikanaliz kuram ve kavramlarını reddetmemeleridir. Bu açıklamalarda göze çarpan en önemli noktalardan biri; psikanalizin ve açıklamalarının, sağduyu düşüncesi ve bilgisiyle paralellik gösteriyor olmasıdır. Başka bir deyişle, psikanalizin açıklamaları ve kavramları, sağduyusal kavramlarla karşılaştırılmakta, birbirlerinin yerine konulmakta, aralarında bir dönüşüm ve bütünleşme gerçekleşmektedir. Bu da psikanalizin gündelik açıklamalarda kendine sıklıkla yer bulması ve hatta bunların referans noktası haline gelmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, sosyal temsiller teorisinin ortaya koyduğu ile tutarlı olarak, bilimsel bilginin sağduyu bilgisiyle karşılaşp yeni bir bilgi formu üretmesini doğrular niteliktedir. Psikanalizin, sağduyu bilgisinin yerine geçtiği ve onunla harmanlanarak bir gündelik bilgi formu haline geldiği görülmektedir. Tam da beklendiği gibi psikanalizin kuram ve kavramları popülerleşmiş olup içeriği zayıflamış bir biçimde kullanılmaktadır. Sağduyuya yerleşen ve orada bulunan bilgiyle kaynaşan psikanaliz bilgisi sıradanlaşmıştır. Burada kullanılan sıradanlaşma kavramı; küçümseme, ya da değer yitirme anlamında algılanmamalıdır. Bu durum, psikanalizin kuram ve kavramlarının sağduyu düşüncesi içinde kendine güvenli ve geçerli bir yer edinmesiyle açıklanabilir. Örnek olarak 'bilinçaltı' ve 'bilinçdışı' kavramları verilebilir. Bilinçaltı ve bilinçdışının aynı şey olup olmadığıyla ilgili sorularda katılımcıların bu fikre katılmadıkları görülmektedir. Psikanalizin 'bilinçdışı' olarak kavramlaştırdığı şeyin, gündelik dilde 'bilinçaltı' olarak kullanılmadığı görülmüştür. Gündelik dilde

Üsküdar
Üniversitesi
Sosyal Bilimler
Dergisi, 2017;
sayı: 5,
357-387

Meltem NARTER

bu iki kavram; beklenenin aksine eş anlamlı olarak kullanılmamaktadır. Anket sonuçlarına göre bu iki kavram da, farklı içeriklere işaret etmektedir. Bilinçaltının psikanalizin açıkladığı şekliyle kavramlaştırıldığı, bilinçdışının ise bir başka kavram ve içeriğe işaret ettiği görülmektedir.

Sosyal temsiller kuramının da iddia ettiği gibi, gündelik yaşamda çözümü aranan mesele, dışarıdan gelmektedir. Mesele ilk olarak sağduyu düşüncesine başvurularak çözümlenmeye çalışılır. Ama günümüzde meselelerin çözümü için bilimsel bilgidan faydalanılmaktadır. Dolayısıyla, meselelerin çözümü sırasında sağduyu bilgisi ve bilimsel bilgi beraber kullanılmaktadır. Bu iki bilgi biçimi, sağduyuda yeni bir biçime kavuşmaktadır. Bu sayede, mesele sağduyuda çözümlenmekte ve yeniden sağduyuya iade edilmektedir. Sosyal temsiller de bu dönüşümdür. Sonuç olarak, psikanalizin kuram ve kavramları bu dönüşümü gerçekleştirmiş ve sağduyu düşüncesi içerisinde kendisine sağlam bir yer edinmiştir.

KAYNAKÇA

B. Öner, ve S. Yılmaz, "Anne baba gözüyle "çocuk eğitimi" bir sosyal temsil ön çalışması". *Kriz Dergisi* 9 (1):39-46. 2001.

I. Marková, *Dialogicality and social representations the dynamics of mind*. (Cambridge: Cambridge University Press 2003).

L.Kruess, and Schwarz, Who pays the bill? the language of social representations. Cranach Von, Doise, and Mugny, (eds). *Social Representations and the Social Bases of Knowledge*. Bern: Huber, pp. 23-29, 1992.

M. Narter, "Deliliğin sosyal temsilleri", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3, (7), 23-71, 2003.

Günlük Hayat ve Medyada Psikanalizin Sosyal Temsilleri

M. Narter, "The Change in the Daily Knowledge of Madness in Turkey", *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 36 (4), pp. 347–464, 2006.

O. Paker, *Günlük Düşünce Modernlik, Din ve Laiklik*, (Ankara: Vadi Yayınları 2005).

S. Cesur, "Depremi nedensel atıfları". İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2002.

S. Moscovici, *La psychanalyse son image et son public*, (Presses Universitaires de France 1976).

-----, "The myth of lonely paradigm: a rejoinder", *Social Research*, 51, (4), pp. 939–968, 1984.

-----, ve I. Markovà, "Presenting Social Representations: A Conversation", *Culture & Psychology*, 4(3), 371–410, 1998.

-----, *Social representations explorations in social psychology*, (New York: New York University Press 2001).

Tevfika Tunaboşlu-İkiz, "Türkiye'de Psikanaliz ile İlgili Basılı Yayınlar", *Cogito, Yüzyılın Psikanalizi*, Sayı: 9, Güz, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 1996).

T. Parman, Sunuş, *Psikanaliz Yazıları 14 (İlkbahar):5-10*, (İstanbul: Bağlam Yayınları 2007)

V.Aktaş, F.Cirhinlioğlu, ve B. Öner, "Türk Örnekleminde Avukat olan ve olmayanların adalete ve Türkiye'deki hukuk sistemine ilişkin sosyal temsilleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21, (2):61–80, 2004.